

De cooperativa d'època franquista a barri divers

La plaça d'Osona es va construir sota forma cooperativa però amb un lideratge clar del dirigent local franquista Enric Pladevall | La vida comunitària va quallar entre els veïns, amb l'organització d'activitats lúdiques i culturals i l'autogestió en la millora dels espais públics i col·lectius

Sardinada veïnal al barri | Comunitat de propietaris de la plaça d'Osona

El barri d'Osona de Vic és un barri forjat entorn d'una plaça. Un espai ampli voltat d'edificis que es van construir a mitjans de la dècada dels anys 70 en una promoció d'habitatge protegit que va néixer amb pretensions molt ambicioses: la previsió era construir 500 pisos i locals i van acabar sent 188 pisos i 27 locals. Es van impulsar a iniciativa i direcció del dirigent local franquista Enric Pladevall sota la forma cooperativa, si bé aquesta funcionava únicament com a promotora: els socis pagaven una quota per al pis i aquest els quedava en propietat. Amb tot, la mentalitat comunitària va quallar en aquest nou barri: l'organització d'activitats culturals i lúdiques o millora dels espais públics a càrrec dels veïns de manera autoorganitzada en són tan sols dos exemples.

Tot i l'important moviment cooperatiu sorgit a Osona des de finals del segle XIX fins a la Guerra Civil, la modalitat de cooperatives d'habitatge no hi va aterrar fins en ple franquisme. D'entre aquestes experiències, hi ha la plaça d'Osona, construïda com a segona fase de la promoció de la cooperativa anomenada Sánchez Arjona, que prenia el nom de qui va ser ministre d'Habitatge franquista. Totes dues promoció, de protecció oficial i subvencionades per l'Institut Nacional de la Vivienda, van ser impulsades pel dirigent franquista vigatà Enric Pladevall, que va ser president de la cooperativa durant dècades. L'any 1972, «després de la gran demanda de pisos que havia tingut la primera promoció dels habitatges, es va plantejar de fer-ne una segona promoció», explica

l'historiador Josep Casanovas i Prat. Altres cooperatives que van fer habitatge aquesta època a Osona són les vigitanes Cooperativa de Viviendas Joan XXIII, la Cooperativa Obrera Panadería Mútua o la cooperativa de Viviendas Vall del Ges, de Torelló.

Un projecte escapçat per la crisi

La crisi de mitjan anys setanta va suposar una reducció dràstica del nombre d'habitatges previstos inicialment: havien de construir-ne 500 i van acabar essent 188. Josep Casanovas Bagaria, president de la comunitat de propietaris i durant dècades vinculat a la junta, atribueix la caiguda de la demanda al fet que l'elevada inflació de l'època va encarir els preus dels pisos: «molta gent que s'havien apuntat com a socis ho havien fet pensant que el cost tindria un preu x i el tindrien en un termini relativament curt i, al final, va resultar que tant el preu com el termini es van multiplicar per dos o per tres». Tot plegat, afegeix, va obligar a reformular el projecte per adequar-lo a les possibilitats. Tot i així «hi va haver problemes amb les entitats financeres, de crèdits que no es podien tornar; tant a nivell particular com col·lectiu, de la cooperativa». Amb això la cooperativa va perdre bona part de patrimoni inicialment destinats a aquesta promoció: «o bé es van vendre o se'ls van adjudicar les mateixes entitats financeres amb qui es tenien crèdits. La situació es va acabar d'arrodonir allargant terminis, la gent pagant més i buscant nous socis», explica.

Construcció de la plaça d'Osona als anys setanta Foto: Com

Tot i aquestes dificultats, els 188 pisos de la cooperativa van enllestir-se el 1979. En els textos expositius «El barri d'Osona: un barri al voltant d'una plaça» un veí hi relata que els pisos, inicialment, valien 800.000 pessetes mentre que, l'any 1979 es van encarir i ja se'n pagaven gairebé dos milions. A diferència d'altres promoció de caràcter social, els pisos de la plaça

Osona eren d'una qualitat constructiva destacable, espaiosos (feien 90 metres quadrats i quatre habitacions) i tots tenien força obertures amb llum exterior.

Franquisme i lideratge inqüestionable

La cooperació com a forma de promoció de l'habitatge va experimentar una gran expansió a la dècada de 1960, en la qual van sorgir nombroses iniciatives, des de sectors molt diferents i, també, amb aspiracions prou diverses. Van adoptar aquesta fórmula, que comptava amb subvencions i exempcions fiscals, des d'entitats populars i obreres, agrupacions catòliques sovint agrupades entorn de parròquies fins a seccions sorgides de cooperatives de consum que van mantenir l'activitat malgrat la instauració del règim feixista. No obstant això, la cooperació va ser utilitzada també com a marc jurídic que afavoria les gestions i ajudes públiques per a empreses constructores i diversos grups de propietaris-promotors que, sovint, de forma indiscriminada es van acollir als beneficis fiscals que van ser establerts per aquest tipus d'edificacions, segons explica Mercè Tatjer a *La vivienda en Cataluña desde una perspectiva histórica: el siglo XX*.

Josep Casanovas Bagaria, president de la comunitat de propietaris, a la plaça central dels edificis Foto: Dolors Pujols

En el cas de Vic, tant la primera com la segona promoció dels pisos «Sánchez Arjona» (els darrers durant la transició van adoptar la denominació de plaça Osona, que avui dona nom al barri) van tenir un lideratge ben marcat. El dirigent franquista vigatà Enric Pladevall i Font va ser-ne el màxim impulsor i qui va presidir la cooperativa durant dècades. Aquest, «va patir una certa oposició interna pels seus plans urbanístics», explica l'historiador Casanovas Prat. A més, havia generat desconfiances entre alguns associats i de l'entorn, els quals l'acusaven d'haver-se embutxacat diners amb la promoció. A parer del president de l'actual comunitat de propietaris, «ho portava de

manera molt personalista i això va generar moltes dificultats, era un projecte tan gran que potser se li va escapar de les mans. Hi havia qui deia que en treia algun profit econòmic. Jo això no ho puc afirmar perquè els comptes es van controlar, però per la magnitud i per voler-ho portar de manera massa personalista. Potser va faltar una junta amb qui pogués confiar i col·legiar o consensuar una mica més les decisions. De junta n'hi havia, però era gent que entrava i sortia i es necessitava més participació activa i persones capacitades i disposades a treballar».

Per tant, tot i ser una cooperativa, aquesta no es gestionava de forma horitzontal ni tots els socis hi tenien el mateix pes (tot i que es feien juntes generals periòdicament). El projecte va ser una manera de donar resposta a unes necessitats d'habitatge en un moment en la qual n'hi va haver una forta demanda. I va ser cooperativa, sobretot pels seus avantatges fiscals, que permetien abaratir els preus dels pisos. «A la gent que optava per entrar a la cooperativa li costava entendre que no funcionava com una empresa convencional, que anava a perseguir el màxim benefici: mancava filosofia de cooperació. Una vegada li havien fet una entrevista a un dels arquitectes i va afirmar que els problemes més greus a les assemblees venien per haver de convèncer a la gent que allò era una cooperativa i no s'embutxacava diners».

Vida comunitària entorn de la plaça

Mentre els òrgans formals de la cooperativa estaven liderats per Enric Pladevall, que prenia la major part de les decisions, a la plaça s'hi anava gestant una forta vida comunitària i una cohesió entre el veïnat que va propiciar un munt d'activitats autogestionades. La cooperativa comptava amb un local social i amb diversos espais comunitaris que afavorien aquest dinamisme social i cultural. «Hi havia molta mentalitat de poble, al principi. Perquè a més a més van coincidir molts nuclis familiars i érem tots coneguts». Aquest fet venia afavorit pel fet de tractar-se d'un barri allunyat de la zona urbana de Vic, que durant molts anys no comptava amb servei de transport públic.

Veïns fent treballs de mantenim al camp de futbol que tenien en un camp al costat dels edificis Foto: Comunitat de propietaris de la plaça d'Osona

Un camp de futbol obert al mig dels camps verds del costat de la plaça, un parc construït pels mateixos veïns i la gran plaça al mig dels edificis reforçaven aquest caràcter. Tot i que l'Ajuntament va pagar el mobiliari urbà, els mateixos veïns van construir un parc. En l'exposició sobre la plaça d'Osona feta en el marc del pla de Barris de Vic, s'explica que un avi cuidava els arbres diàriament «com si fossin rosers».

L'esclat de tot aquest dinamisme es feia ben palès en la festa major, la qual havia estat molt concorreguda i hi havia arribat a actuar caps de cartell com els Sau. «Aquesta plaça tan gran gairebé ens quedava plena». També s'hi celebrava Sant Jordi i es va editar una revista anomenada *Portaveu* on s'hi explicaven, principalment, vivències del barri. Avui els veïns encara tenen amb una festa major ben viva.

El barri d'Osona de Vic és avui un barri divers i intercultural. L'any 2009 els veïns van fer un audiovisual que reflectia aquest caràcter. Titulada *El Barri és nostre*, la pel·lícula, protagonitzada per gent del barri, mostra la cohesió i convivència que hi ha entre diferents cultures, a través de la música i d'altres activitats.

Tot i que l'esperit comunitari hi segueix viu, els canvis en la percepció dels espais col·lectius han portat a una progressiva privatització d'espais. «Aquesta idea que hi havia els anys 60-70 de fer espais comunitaris grans perquè la gent es comunicés, es relacionés, pogués fer vida social al barri ... ara s'ha anat revertint perquè els propietaris tenen una idea de parcel·la tancada i perquè hi ha hagut problemes de convivència». Tot i que, justament, els espais comunitaris acostumen a ser concebuts per facilitar l'intercanvi i la convivència, cada cop hi ha més gent que «diu que cal tancar espais i llavors queda un espai inutilitzat que perd el sentit per a la funció que s'havia previst. Llavors, des que es va ampliar el barri en nous edificis, previstos inicialment, ens trobem plantes baixes amb jardí o el que sigui que en lloc de ser comunitàries passen a ser particulars i privats», lamenta Casanovas Bagaria.

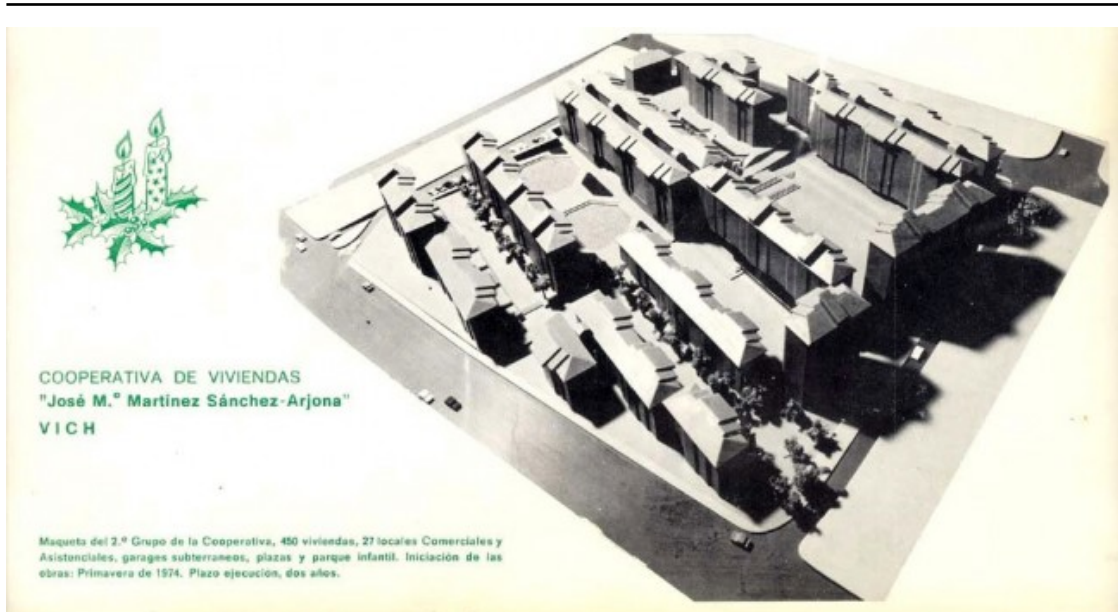
Vídeo: <https://www.youtube.com/watch?v=1086d0QCi-o>

L'esperit cooperatiu, a l'associació de veïns

La cooperativa com a forma jurídica va deixar de ser operativa a mitjans dels anys vuitanta. Uns anys després que Enric Pladevall s'apartés de la gestió -«va dir que ja hi havia gent qualificada per tirar-ho endavant»- es va optar per passar a ser una comunitat de propietaris. «Com que encara hi havia problemes de gestió financers, ningú es va voler posar al capdavant com a president de cooperativa per no assumir responsabilitats en cas que fos necessari. I consultant amb tècnics i advocats ens van recomanar constituir-nos com a comunitat de propietaris». El 1986 tenen la primera acta com a tals.

D'altra banda, a principi de la dècada del 2000, davant el creixement experimentat a l'entorn dels pisos de la plaça d'Osona, on s'hi van construir nombrosos habitatges, es va constituir una associació de veïns que abraça tot el barri. Aquesta mateixa entitat és qui gestiona avui la festa major que abans muntava la cooperativa -i més endavant els veïns amb la junta de la comunitat de propietaris- impulsa nombroses activitats al barri. «Alguna gent provinent de la cooperativa eren refractaris a crear aquesta associació, però el barri creixia molt i a nivell de relació amb l'Ajuntament necessites una associació de veïns. Les societats canvien i les organitzacions s'hi han d'anar adaptant: en un lloc reduït com aquí, l'Ajuntament no pot tenir 4 o 5 interlocutors» a parer de Casanovas Bagaria.

Avui és doncs la comunitat de propietaris qui gestiona aquests edificis bastits entorn d'una gran plaça i l'Associació de Veïns qui vetlla pel dinamisme cultural de l'entorn del barri. Totes dues entitats vetllen per mantenir viu l'esperit comunitari en un barri ben viu i canviant.

Maqueta de la promoció dels pisos, en un fullet promocional Foto: Comunitat de propietaris de la plaça d'Osona